

Lehel Csongor Markó

Dualismul cartezian și avortul.
Două reflecții asupra persoanei

Ediție bilingvă

Le dualisme cartésien et l'avortement.
Deux réflexions sur la personne

COLECȚIE DE SUCESES

Lehel Csongor MARKÓ

**Dualismul cartezian și avortul.
Două reflecții asupra persoanei**

**Le dualisme cartésien et
l'avortement. Deux réflexions sur la
personne**

Lumen

Iași 2006

Lehel Csongor MARKÓ

Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei

Le dualisme cartésien et l'avortement. Deux réflexions sur la personne

Tehnoredactare computerizată: Morariu Irina Maria

Descrierea CIP a Bibliotecii:

Lehel Csongor MARKÓ

Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei

Le dualisme cartésien et l'avortement. Deux réflexions sur la personne

Editura Lumen

Bibilografie

Pag.230

ISBN (10) 973-7766-77-6

(13) 978-973-7766-77-9

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian si avortul. Doua reflectii asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Lehel Csongor MARKÓ

**Dualismul cartezian și avortul.
Două reflecții asupra persoanei**

**Le dualisme cartésien et
l'avortement. Deux réflexions sur la
personne**

Lumen

Iași 2006

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei.
Iași, România: Lumen.

Pagina lasata intentionat goala

Extras din volumul:
Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian si avortul. Doua reflectii asupra persoanei.
Iasi, Romania: Lumen.

Cuprins:

Cuvânt înainte.....	7
Statutul ontologic al fătului. Problemele filozofice și etice ale întreruperii sarcinii	11
Anexă	35
Tabel al dezvoltării fătului.....	35
Bibliografie	37
Uniunea corpului și a sufletului și problema persoanei la descartes.....	39
Introducere	39
Capitolul I_Spiritul individual	43
Capitolul II_Rolul corpului	55
Capitolul III.Distinție și a treia substanță.....	71
Capitolul IV.Arboarele științei și miza uniunii	95
Bibliografie	115
Avant-propos.....	117
Le statut ontologique du fœtus. Les problèmes philosophiques et éthiques de l'avortement.....	121
Annexe	147
Bibliographie	149
L'union du corps et de l'âme et la question de la personne chez descartes	151
Introduction	151
Premier chapitre L'esprit individuel	155
Deuxième chapitre Le rôle du corps	167
Troisième Chapitre Distinction et troisième substance ...	183
Quatrième Chapitre L'arbre des sciences et l'enjeu de l'union.....	209
Bibliographie	229

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian si avortul. Doua reflectii asupra persoanei.
Iasi, Romania: Lumen.

Pagina lasata intentionat goala

Extras din volumul:
Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian si avortul. Doua reflectii asupra persoanei.
Iasi, Romania: Lumen.

Cuvânt înainte

Un titlu, iată, care apropie două lucruri aparent străine. Ceea ce le leagă totuși este faptul că ele reprezintă două *ocazii* de a reflecta asupra a ceea ce este ființa umană, pe care, pentru a exprima diferența profundă dintre ea și alte tipuri de individualitate, o numim *persoană*. Sunt două *ocazii* de a reflecta asupra valorii persoanei, ceea ce rămâne din ea în aceste vremuri postmoderne în sensul propriu al cuvântului. Este adevărat, avem un sentiment de nostalgie a modernității, a cărei figură emblematică este Descartes (în treacăt fie spus, el însuși autor al unui tratat asupra dezvoltării fătului), pentru că ea a reușit să transforme sensul originar al cuvântului *persona* (mască utilizată de actori) în exact contrariul lui -dacă înțelegem bine ceea ce Descartes ne-a spus în modul cel mai personal cu putință, la persoana întâi și în scrisori personale- : în acea *față* a cărei continuă mimică îi revelează tocmai trăsăturile inconfundabile și pe care totalitatea imaginabilă a măștilor nu o poate echivala. Modernitatea și, în primul rând, Descartes, ne-a propus persoana, adică spontaneitatea, irepetabilul, libertatea, definitorii individului uman ca *sursă* și nu ca obiect al moralei și al politicii. Iar cum sursa implică totalitate, persoana înseamnă și corp, acea lume a forțelor și a pasiunilor pe care modernitatea și științele ei (de la mecanică la fiziologie) au descoperit-o. Ambele lucrări (pentru că ambele situații ale căror reflecții sunt) pot fi considerate ca fiind încercări de reabilitare a corpului, de punere în evidență a faptului că el, corpul *meu* și corpul *celuilalt*, este sursă de plăcere, valori, reflecție și morală.

Ambele lucrări pun deci întrebările asupra definiției și valorii persoanei. Una, în genul filozofiei sistematice, abordând rând pe rând întrebările ce se nasc într-o situație existențială concretă (confruntarea cu o sarcină nedorită) și elaborând principii și structuri logice care pot fi aplicate în actul de luare a unei decizii -totdeauna personală. Anul 2005 a fost primul an de după 1989 în care numărul nașterilor l-a depășit pe cel al avorturilor în România, ceea ce poate însemna că decizia întreruperii sarcinii devine tratat mai reflectată,

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei

adaptată mizei, adică mai legitimă. În paralel, în Statele Unite s-a repus în discuție această legitimitate a deciziei personale, invocând într-un mod fundeamentalist valori religioase rupte de realitatea persoanei, dar speculând, de fapt, noul echilibru politic din sistemul judiciar american. Aceste date atrag atenția încă o dată asupra importanței implicării personale în luarea deciziilor morale.

Cealaltă lucrare este o reflecție asupra persoanei din perspectiva istoriei filozofiei, aducând în centrul atenției o parte a operei carteziene mai puțin cunoscută și cel mai des greșit înțeleasă de către adepții și comentatorii lui Descartes: problema trupului, *miza* dualismului cartezian. Cu privire la acest subiect există o tradiție de a descrie în mod savant distincția dintre suflet și corp, fără a-și pune întrebarea: ce ne oferă modelul dualist?

De ce trebuie să vorbim de astfel de lucruri, de ce sunt ele actuale și utile? -întrebări care sunt adresate filozofilor cu obsesie. Pentru că obsesia întrebării provine din dezrădăcinarea epocii în care trăim. Epoca globalizării vrea cu orice preț să fie modernizatoare în timp ce uită obsesiv de valorile create de modernitate. Idolatrizând *modernismul*, am ajuns cât se poate de departe de acele idealuri pe care chiar modernitatea ni le-a propus. În timp ce am elaborat un complex sistem de formulare și de protecție a drepturilor omului și zilnic auzim vorbind despre globalizarea democrației și a libertății, întrebarea „ești fericit?” sună fără doar și poate ridicol și caduc. Ni se pare a fi naivă tocmai pentru că ea a devenit, de fapt, revoluționară. Ea ne retrimite la rădăcinile modernității noastre, în acel punct în care autonomia trupului, afectivitatea sufletului de către corp, trăirea pasiunilor, viața ca atare, etică trăită și asumată prin propria persoană, într-un cuvânt, deplinătatea persoanei a fost instituită de către Descartes ca depozitară a fericirii. Astăzi însă, între egoism și principii, persoana este delapidată. Egoismul postmodern a re(a) dus persoana la sensul ei pre-modern, dar deloc antic, de mască. Obsesia identității naște măști, iar somnul ei, principii și teorii. *Look*-ul a înlocuit persoana iar în goana de a o recupera am început să construim artificii intelectuale, principii morale și teologice, teorii sociale și programe politice în care persoana, exilată,

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Lehel Csongor MARKÓ

se presupune a juca rolul de *obiect al muncii*. De fapt, persoana pe care o căutăm este tocmai în fața noastră, ea se dezvăluie pe sine însăși, nu avem nevoie de nici o unealtă intelectuală în afară de gândirea grijulie pentru a o înțelege.

DEX-ul definește filozofia ca fiind știința care reflectă realitatea sub aspectele ei cele mai generale. Noi susținem contrariul: filozofia este singura posibilitate pe care o avem încă pentru a reflecta tocmai *particularul*, insesizabilul pentru gândirea generalizatoare, ca științele și teoriile sociale, preocupate de legitate. Filozofia a supraviețuit dominației de câteva secole a gândirii pozitivist-matematicizate a științelor tocmai pentru că ea singură a putut reflecta, fără să îl falsifice, particularul cel mai indefinibil: *persoana*. Acesta este *acquisul* adevărat al modernității carteziene, la explorarea căruia prezentele lucrări sunt doar invitații.

Lehel Csongor MARKÓ

Pagina lasata intentionat goala

Extras din volumul:
Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian si avortul. Doua reflectii asupra persoanei.
Iasi, Romania: Lumen.

Statutul ontologic al fătului. Problemele filozofice și etice ale întreruperii sarcinii

În 1973, Curtea Supremă a Statelor Unite declara anticonstituționale legile antiavort ale statelor Texas și Georgia¹. În preambulul motivației, judecătorii stabilesc că legile de acest gen nu au antecedente istorice, „pînă la mijlocul secolului al XIX-a femeia a beneficiat de o mult mai mare protecție legală în cazul întreruperii sarcinii, decât astăzi în cea mai mare parte a statelor membre”. Ce ar justifica în prezent menținerea și înăsprirea legilor introduse în secolul trecut? Și ce ar justifica, putem continua întrebarea, liberalizarea ulterioară a acestor legi, mai întâi în culturile anglo-saxone, iar apoi, începând cu Franța, în unele state vest-europene²

Societatea de consum a schimbat radical valorile ce țin de viața privată. Independența materială a persoanei, dezlegarea de constrângerile sociale legitimată de dreptul la viața privată și de drepturile civice ale femeii, respectiv câștigul de teren în conștiința civică al prescripțiilor statului secular față de normele tradițional-religioase au promovat decizia, voința personală ca principiu de acțiune determinant. Ne-dorința copilului a devenit întru totul legitimă, liberă de considerente morale. Acest lucru a atras popularitatea contracepției, care –de acum și din punct de vedere biologic- a despărțit în mod radical sexualitatea și procreația (trebuie

¹ Decizia și motivația pot fi găsite și în Feinberg, J. (coord): *The Problem of the Abortion*, Belmont, Wadsworth Publishing Co. 1984

² În statele fostului bloc comunist întreruperea sarcinii a fost, în general, permisă de lege; în spatele acestor „permisivități” au stat însă numai rațiuni de ordin ideologic cu privire la emanciparea totală, „masculinizarea” femeii. Excepția este România cu odiosul decret prezidențial din 1966, care a pus în afara legii și contracepția, de asemenea pe baze pur ideologice. Acest fundal ideologic nu are însă nimic în comun cu punctele de vedere participante în dezbaterile din lumea occidentală (în primul rând, nu ridică problema statutului ontologic al fătului, nu are un conținut etic propriu-zis etc.), de aceea nu are tangență cu tema prezentei lucrări.

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei

să *dorim/să nu dorim* copilul, pentru a-l avea/a nu-l avea), și a făcut posibilă realizarea dorinței de a nu avea copil dacă existența acestuia ar devia cursul propus al vieții private bazată pe independența personală. La început, s-a crezut că tehnicile contraceptive moderne pun capăt practicii întreruperii de sarcină, care pentru moment s-a definit ca o metodă „contraceptivă” primitivă și barbară. Contrar însă așteptărilor, numărul avorturilor nu a scăzut, și sensul lor s-a modificat: ori s-au definit ca un *complement* al contracepției (și, la fel ca aceasta, și-a revendicat legitimitatea ca o decizie *neutră* din punct de vedere moral), ori ca o *prestație medicală* preventivă având în vedere sănătatea mamei sau calitatea vieții copilului (dacă fătul prezintă simptome ale unei boli genetice grave), și, ca atare, s-a definit ca un act *necondamnabil* din punct de vedere moral sau chiar legitim. Nu este însă deloc evident că *numai* principiul libertății individuale, și în orice condiții, poate oferi întreruperii sarcinii aceste forme de legitimitate.

Abordările avortului din prisma eticii

Problema morală a întreruperii sarcinii poate fi abordată din trei puncte de vedere.

a) din punctul de vedere al actului medical. Deși instrumental în sens strict, actul medical ridică grave probleme morale. Punerea în primul plan a libertății vieții private a cerut științei medicale să „medicalizeze” un act considerat în mod tradițional ca fiind problematic atât din punct de vedere principial (deși problemele nu s-au pus cu atâta claritate, ca astăzi), cât și din punct de vedere profesional. Întreruperea sarcinii contrazice etica medicală: medicul apără viața și nu poate acționa în vederea cauzării morții sau a vătămării unei persoane, ceea ce este valabil atât pentru făt, cât și pentru femeie. Legile asupra avortului rescriu acest principiu în felul următor: datoria medicului este de a acționa în vederea menținerii stării actuale de sănătate și de fertilitate a pacientului, adică nu se atinge problema statutului ontologic al fătului, lăsând medicului

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Lehel Csongor MARKÓ

posibilitatea de a refuza acest serviciu, invocând conștiința și convingerile sale.

b) a doua abordare are în vedere sentimentele femeii. Din acest punct de vedere nu fătul, ci starea de sarcină este tematizată, refuzul este al sarcinii și nu al fătului. Abordarea teoretică a statutul ontologic al fătului nu influențează procesele ne- sau subconștiente, care fac astfel din refuzul sarcinii un factor important, de care trebuie să ținem seama în dezbaterea asupra moralității întreruperii sarcinii.

c) cea mai teoretică abordare pune problema statutului fătului. Cum este imposibil a avorta fără să privăm fătul de viață (deși, pur logic, întreruperea sarcinii și statutul fătului sunt două probleme diferite), acest tip de abordare încearcă să rezolve problema avortului decidând mai întâi dacă fătul poate fi sau nu considerat o persoană, în ce moment al dezvoltării sale devine relevant din punct de vedere moral și care ar fi aceste criterii, în sensul în care considerăm persoana, individul uman relevant din punct de vedere moral, în sens obișnuit și juridic. Dacă fătul este considerat ca fiind o persoană sau cel puțin potențial o persoană, atunci privarea sa de viață are aceeași greutate ca privarea de viață a unui cetățean.

Concentrarea asupra statutului fătului, cu toate că este motivul privilegiat al dezbaterii asupra avortului în țările anglo-saxone, este relativ nouă. Motivația deciziei Curții Supreme a Statelor Unite analizează acele rațiuni care au motivat introducerea legilor anti-avort în secolul XIX și la care s-au referit reprezentanții statului Texas, în vederea menținerii și înăsprii legii: 1. intenția societății victoriene de a restrânge comportamentul sexual imoral: acest argument nu poate fi luat în serios. 2. întreruperea sarcinii prezintă riscuri în privința sănătății sau chiar vieții femeii: acest argument este astăzi valabil numai pentru fazele târzii ale sarcinii, pentru că dezvoltarea tehnicilor medicale face posibilă întreruperea sarcinii în fazele timpurii fără riscuri majore. 3. statul este interesat (sau chiar are unele îndatoriri) în protecția vieții dinaintea nașterii: acest argument este nou, acele state care au introdus mai demult legile asupra avortului concentrându-se numai asupra sănătății femeii.

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei

Curtea Supremă s-a confruntat astfel cu o nouă situație: a trebuit să se pronunțe asupra menținerii legii avortului pe baza unui argument *pro* complet nou, pur principial, care nu are nimic cu intențiile originale ale legii dar care le înlocuiește complet. Deși biserica catolică a enunțat deja în secolul XIX principiul sanctității vieții, nu acesta a fost baza legilor americane asupra avortului. Este evident deci că statutul fătului a ajuns în prim-planul discuției dintr-un alt motiv: datele furnizate de științele medicale au atras atenția asupra lui.

Fătul ca pacient

Dezvoltarea științei medicale a făcut posibil ca și în practică să putem privi fătul ca o ființă aparte, independent de orice abordare teoretică. Filozofia, teologia au elaborat noi și mai serioase argumente (*pro* sau *contra*) pornind de la datele medicale și a devenit evident că în chestiunea statutului fătului, dar și în definiția omului sau a persoanei în general nu putem să nu mai ținem cont de datele de ordin biologic și medical.

Pâna în anii '70 fătul nu a fost „subiectul” medicinei, adică pacient. Contactul cu el s-a rezumat la perceperea cu stetoscop a bătăilor inimii începând cu a opta săptămână a sarcinii și la razele X, ale căror periculozitate a lăsat însă puține posibilități de a-i urmări starea de sănătate. Astfel, fătul a existat numai prin organismul mamei, subiectul actului medical a fost femeia însărcinată, cel mult fenomenul fiziologic al sarcinii.

Primul pas important în ajungerea în prim-plan a fătului a fost elaborarea tehnicii de examinare cu ultrasunete (a fost aplicată prima dată în 1958 în Anglia, dar a atins un nivel de fiabilitate relevant doar după un deceniu). Nepericulozitatea și acuratețea ei au făcut posibile urmărirea vizuală regulată a dezvoltării fătului, descoperirea unor neregularități în dezvoltare care nu au provocat simptome în organismul mamei și deci întreruperea sarcinii din considerente

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Lehel Csongor MARKÓ

medicale³ și în cazuri în care aceste nereguli s-ar fi descoperit doar la naștere. Datorită diagnosticării cu ultrasunete, raportul dintre avorturile terapeutice și cele voluntare s-a inversat între 1972-1982⁴, ceea ce reprezintă unul dintre semnele că și fătul ca atare poate fi văzut ca beneficiar de intervenție medicală⁵ pe baza estimărilor privind calitatea vieții sale.

Un pas și mai important a fost elaborarea tehnicii de prelevare de sânge fetal (din cordonul ombilical) în 1982. A luat naștere biologia fetală, „am luat legătura”, cum spune Fernand Daffos, inventatorul tehnicii, cu fătul ca o entitate autonomă. Luarea de sânge ne creează o legătură directă cu organismul fătului, el devine relevant din punct de vedere medical nu numai ca imagine, dar și ca organism. Extinderea analizei de sânge ca unealtă de diagnosticare esențială a medicinei moderne și la examinarea fătului i-a dat acestuia calitatea de pacient, care își exprimă el însuși stările de sănătate și este autonom din punct de vedere medical. El nu mai este privit ca parte a organismului mamei, prezența lui nu se definește ca simplă „sarcină”, ci este prezent un „el”. Și abordare psihologică s-a adaptat cu timpul acestei schimbări de optică a medicinei, „sarcina” ca stare de conștiință și-a pierdut relevanța în asistența psihologică din timpul gestației și tematizarea legăturii, *relației* dintre 2-3 persoane a venit în prim-plan.

³ Din punct de vedere legal, vorbim de două tipuri de avort: cel terapeutic (efectuat din considerente medicale privind sănătatea mamei sau calitatea vieții copilului în cazul unor grave nereguli genetice sau de dezvoltare) și cel voluntar (la cererea mamei)

⁴ Sursa: Daffos, F.: *La vie avant la vie*, Calmann-Lévy 1995, p. 241

⁵ Îmi asum riscul de a numi avortul terapeutic o „intervenție medicală” (și prin urmare să-l consider un act care nu contrazice în principiu etica medicală) încă înainte de a lua poziție în problema moralității avortului, așa cum legea olandeză asupra euthanasiei consideră provocarea morții ca act medical dacă aceasta se face conform prescripțiilor legale.

Extras din *vrșumul:*

Marko, L.C. (2006). *Dualismul cartezian și avortul. Doua reflecții asupra persoanei.* Iasi, Romania: Lumen.

Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei

Dezvoltarea fătului

În problematizarea statutului ontologic al fătului nu putem să nu luăm în considerare cunoștințele pe care le avem despre ontogeneza sa.

Există trei faze de dezvoltare: faza zigotică, faza embrionară și cea a fătului propriu-zis. Zigotul este ovulul fertilizat. Actul fertilizării cuprinde înțelesurile cuvântului *concupere* atât în sens pasiv din punctul de vedere al mamei (a fi fecundată, conceptul își însușește mama) cât și activ (conceperea, mama își însușește conceptul). Ovulul fertilizat, gata pentru începerea mitozei, conține deja pachetul genetic complet al viitorului individ. Zigotul, cât și toate celulele provenite din a doua sau a treia diviziune celulară, nu sunt încă individuate; ele sunt complet identice între ele și astfel totipotente, adică ele cuprind întregul potențial de dezvoltare și diferențiere celulară care este necesar formării de indivizi de sine stătători. Astfel, aceste celule pot fi privite ca și noi zigoti, din care s-ar putea forma gemeni, adică persoane genetic identice, dar bineînțeles ontologic distincte.

Cu diviziunea zigotului începe faza pre-embriionară; apare morula, ale cărei celule aflate în interior se înmulțesc mult mai rapid decât cele din exteriorul ei și astfel se alcătuiește o masă interioară de celule din care se formează embrionul propriu-zis, și respectiv un înveliș, din care se vor forma straturile protectoare și nutritive, inclusiv placenta (care nu sunt deci părți integrante ale fătului). Această diferențiere este primul semn al aceluia „ceas” biologic, care este în gene și care se coordonează prin legăturile dintre celule (N. Ford îl compară cu niște calculatoare legate în serie⁶), și care pornește mai târziu și procesul de diferențiere a celulelor în vederea formării de țesuturi specifice. În paralel, totipotențialitatea celulelor dispare, numai masa celulară interioară mai rămâne totipotentă *în întregul ei*. Începe nidația, implantația în uter, care ia sfârșit în săptămâna a doua.

⁶ Ford, N.: *When did I begin?*, Cambridge University Press, 1988, p. 154

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Lehel Csongor MARKÓ

De acum începe faza embrionară. Din ziua a 14-a a 15-a apare trăsătura primitivă (*primitive streak*), primul semn al dezvoltării sistemului nervos. Acest lucru ne arată că totipotențialitatea celulelor a dispărut, diferențierea lor primordială, în vederea funcțiilor lor viitoare, s-a realizat. Ele nu mai sunt unități independente, ci părțile ne-interschimbabile ale unui organism primitiv. Astfel, avem deja de a face cu o entitate care formează o unitate organică. Trăsătura primitivă împarte în două *un organism simetric*.

După nidație, masa celulară interioară se organizează în țesuturi primitive: din celulele exterioare se formează ectodermul, din cele interioare mezodermul și endodermul embrionar. Din ectoderm se formează pielea, organele senzoriale și sistemul nervos, din mezoderm, aparatul circulator și respirator, respectiv musculatura și sistemul osos, iar din endoderm, aparatul digestiv. În timp, prima care se formează este inima și aparatul circulator. Formarea tuturor organelor și țesuturilor durează 8-9 săptămâni; după acest termen, toate funcțiile de bază, necesare vieții, sunt formate. Prin aceasta începe faza de dezvoltare a fătului, care se caracterizează prin dezvoltarea funcțiilor vitale formate până la nivelul *viabilității*. La nivelul actual de dezvoltare al științei și tehnicilor medicale se consideră că fătul este viabil începând cu *săptămâna a 24-a*.

Extras din volumul:

Marko, L.C. (2006). Dualismul cartezian și avortul. Două reflecții asupra persoanei. Iasi, Romania: Lumen.

Eqpvkpwctgc "ceguvwk" xqnwo "q" rwvg k
volumul de pe

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

ucw "fkp" nkdt tkkng "pqcuvtg" r

În volumul de față susțin ideea că omul este gândit la Descartes în toată concretețea lui, ceea ce m-a făcut să afirm că omul cartezian este gândit ca o veritabilă persoană, și încă într-o manieră atât de radicală încât natura umană, omul ca specie este de neconceput la Descartes. În această idee, așa-zisul dualism joacă un rol crucial.

În privința uniunii și distincției dintre corp și suflet, ideea care susține teza mea este că unitatea și distincția nu se contrariază. Uniunea și distincția sunt două tipuri de cunoștințe despre suflet. Descartes distinge, din motive epistemologice, între corp și spirit, și totuși consideră ca o evidență unitatea lor intimă, substanțială. A fost pe punctul de a face din uniune atributul (o veritabilă idee directoare) celei de a treia substanță a sistemului său filosofic, *compozitul* (*le composé*) suflet-corp. Această uniune se cunoaște prin sensuri; abordarea rațională nu face decât să-l obscurizeze.

Lehel Csongor Markó

ISBN 973-7766-77-6

Conținutul acestui volum nu reprezintă în mod necesar punctul de vedere al Editurii Lumen sau al finanțatorilor

Publicat cu finanțarea:

media
LUMEN
www.EdituraLumen.com

www.EuroMarket.ro

Design, Prints, Web sites
E-commerce applications